

empinnar. Es tracta d'un verb parasintètic sobre «pinya», el que sobreentendria que la persona té la forma d'una pinya, i doncs que s'arrauleix, s'arrupeix, s'arronsa.

Enlluertar / enlluernar

Enlluertat com si s'hagués aparegut l'estrella de l'alba. K. Morvay tracta el verb *enlluertar* com si fos *enlluernar*. *Enlluernar* existeix, vol dir «ofuscar la vista amb el seu esclat», com ho subratlla l'autor, però afegeix que ni el *DIEC*, ni el *DCVB*, ni *BOTET* 1997 no recullen la forma *enlluertar*. Evidentment, aquesta forma no existeix, ens sembla més aviat una forma errònia.

Una bibliografia clou el diccionari (p. 246-251). Enumera les publicacions esmentades en el PDFC i/o consultades per a la seva redacció presentades per ordre alfabètic. Hi ha actes de col·loqui, diccionaris, molts llibres o estudis sobre la fraseologia i la paremiologia, entre els quals gairebé dues pàgines de les obres publicades per l'autor del PDFC (26 entrades). Nogensmenys, un diccionari important sobre frases fetes no forma part de la llista. Es tracta de l'obra de M. Teresa Espinal, *Diccionari de sinònims de frases fetes*, Barcelona / València, Publicacions de la Universitat de València, Publicacions de l'Abadía de Montserrat, 2004 (1578 p.).

Aquest diccionari, resultat d'una tasca rigorosa que ha dut a bon port Karòly Morvay, va rebre el 2008 el premi Catalunya del Nord. És una eina molt útil per a estudiar la fraseologia cerdaniana amb tot aquest tresor de frases fetes i locucions. És molt ric, interessant, i la seva presentació agradable i fàcil de consultar. L'autor, però, lamenta l'absència de locucions als diccionaris. Ja sabem, i sé de què parlo, que, per molt extens que sigui, un diccionari unilingüe o bilingüe no reeixirà mai a aplegar tot el cabal lèxic d'una llengua.

Christian CAMPS
Universitat de Montpeller

NAGORE LAÍN, Francho (2013): *Lingüística diatopica de l'Alto Aragón. Cómo ye l'aragonès de cada puesto: carauteristicas, bibliografía, textos, mapas*. Uesca: Publicacions d'o Consello d'a Fabla Aragonesa; Instituto de Estudios Altoaragoneses, 415 p. (A tefla de cuatro fuellas, 8).

Ja han passat vint-i-set anys des del *I Congreso ta ra normalización de l'aragonès*, celebrat a Osca el 1987, en el qual es va formular el primer intent d'establir unes normes ortogràfiques per a la codificació de la llengua aragonesa. Un dels principals organitzadors d'aquest congrés i un convençut defensor d'una ortografia i gramàtica estandarditzades per a l'aragonès va ser Francho Nagore mateix, president de «o Consello d'a Fabla Aragonesa», amb seu a la ciutat d'Osca, director de la seva revista bimestral *Fuellas*, i, al seu dia, director de la Secció de Llengües de la *Gran Enciclopedia Aragonesa* (Zaragoza: Unión Aragonesa del Libro, 1980). Després de tants anys de dedicació, aquest defensor de l'aragonès segueix al peu del canó amb la mateixa tenacitat i convicció d'aquells temps, i ara ens ofereix aquest compendi de tota la feina realitzada sobre els dialectes aragonesos al llarg dels anys, amb el desig de reunir i comparar els coneixements corresponents a cadascuna de les zones lingüístiques que conformen aquesta interessant i, dissortadament, agonitzant llengua romànica.

L'obra està dividida en nou capítols, el primer dels quals és una introducció general a la geolingüística i la dialectologia. Semblen innecessàries per als lingüistes que se serviran del llibre l'etimologia i definició de l'adjectiu *diatopica*, que constitueix part del títol de l'obra, i que s'explica primer a la p. 9 i novament a la p. 23 del segon capítol. A més a més, l'ús reiterat d'aquest terme lingüístic als epígrafs dels capítols 3-7 (p. ex. 3 *Bariadaz diatopicas ozidentals*) deixa suficientment clar el significat desitjat per l'autor dins el seu context. En canvi, sí que resulta útil el recorregut per la història dels atlas lingüístics i l'explicació del seu valor en l'acarament i la consignació gràfica de les dades recollides, la qual cosa s'aborda al primer capítol, on reben una atenció especial l'*ALPI* (*Atlas Lingüístico de la Península Ibérica*) i l'*ALEANR* (*Atlas Lingüístico i Etnográfico de Aragón, Navarra i Rioja*).

Als mapes utilitzats per il·lustrar el llibre, que reflecteixen majorment els resultats obtinguts dels at-

les lingüístics de la regió i, per tant, assenyalen tan sols els punts d'enquesta que es van investigar en la confecció d'aquests atles, falten sovint importants focus dialectals, com ara Gistaín (vall de Gistau) i Parzán (vall de Bielsa), per bé que el mapa de Nagore que mostra els complexos dialectals de l'aragonès (p. 78) certament inclou el topònim *Chistén* (nom dialectal de Gistaín). Malauradament, en el seu afany de promoure l'ús de l'aragonès a tots els nivells, Nagore transforma el nom de *San Juan (de Plan)* en *San Chuan* (p. 56), designació desconeguda entre la població local, que només usa la primera d'aquestes dues.

El capítol 2 classifica les diferents varietats de l'aragonès segons fenòmens de tipus fonètic i gramatical, com ara la presència o absència de la [r] final de l'infinitiu, els articles (*el, la, o, a*, etc.) i las desinències dels participis de passat (*-au, -iu, -ito, -ita*, etc.), tres característiques diferencials dels grups de parles locals. A la p. 33, l'autor reclama com a tret diferenciador per a l'aragonès la conservació “cheneral —u quasi cheneral—” de les oclusives sordes intervocàliques, encara que les seves explicacions posteriors fan palès un panorama més complex, on figuren molts casos de sonorització. Per exemple, a la p. 39, hi fa referència al predomini de la forma *escoba* enfront d'*escopallo*. A més a més, sembla que el fenomen es limita principalment a la zona central pirinenca; fora d'aquest territori, els casos de conservació de les sordes són molt més esporàdics. Una afirmació igualment generalitzada la trobem a la p. 40, on se citen casos de sonorització d'oclusiva darrere nasal o líquida (p. ex. *chunco > chungo*), sense especificar el fet que es tracta de formes que, ja fa temps, estan en declivi. Es declara també que «Seguntes Saroihandy se troba en a Bal de Bio» (Saroihandy, 2009 [1913]: 122-126), sense subratllar la historicitat d'aquesta dada. I així, successivament, al llarg de tota l'obra es barreja el que és històric amb el que té una vigència actual. Un factor que cal tenir present en l'exposició dels trets dialectals de l'aragonès seria el nombre de parlants existents a les localitats referides. Actualment, la vall de Vio no deu tenir-ne molts i, sens dubte, durant els últims anys alguns dels pobles hauran estat, com a mínim parcialment, repoblats, si tenim en compte l'arribada a l'estiu de gent forana. A Nerín i Sercué, que s'acostumen a considerar dos reductes de l'aragonès arcaic, la situació de la llengua l'any 2006 era gairebé “agònica”, segons explicacions d'Artur Quintana a *L'aragonès nuclear de Nerín i Sercué (valle de Vio)*, Zaragoza, Gara d'Edicions, 2007, p. 7.

Un cas semblant el constitueix el belsetan. Encara que Nagore aporta prou dades sobre aquesta modalitat aragonesa, de fet la vall de Bielsa compta amb pocs parlants de la llengua local avui dia, i a Bielsa mateix el nombre és ben escàs. El millor parlant del dialecte belsetan, que residia a Bielsa, fa poc ja se'n va anar a viure fora de la vall on va néixer. En la mateixa línia, l'autor registra dades del tensí (vall de Tena), del qual el *panicuto* (la parla de Pandicosa/Panticosa) hauria de ser el millor exponent, amb referències com ara «buena conserbazión d'as consonans oclusibas xordas interbocalicas» (p. 124), quan la realitat és que avui solament resten 3 o 4 parlants d'aquesta varietat. Així mateix, Señes (vall de Gistau), despoblat des de maig de 1970, figura entre els pobles que usen el pretèrit sintètic enfront del perifràstic de Gistaín, San Juan i Plan (p. 170).

Amb tot i això, hem de reconèixer el fet que l'autor no nega l'existència de zones de l'Aragó on el dialecte ja no s'usa. Tal és el cas del valle Alto del río Aragón (p. 120), les valls d'Onsella i Pintano (p. 283) i el poble d'o Frago, que, amb tot, encara posseeix algun vestigi de la parla aragonesa.

Un altre factor a tenir en compte en descriure les parles aragoneses seria el nivell de variabilitat existent en l'ús del dialecte. Quan Nagore parla de la distribució de [ʃ]/[iʃ] (p. 26-27, p. ex. *baxar / baixar*), per posar només un exemple, el seu enfocament és predominantment diatòpic, malgrat el fet que poden coexistir ambdues formes a la mateixa comunitat i fins i tot en la parla d'un sol parlant, circumstància corrent en el cas de l'aragonès de Gistaín, on coincideixen realitzacions del tipus *buixo/buxo* ‘boix’, *vuixiga/vuxiga* ‘veixiga’ i *coixo/coxo* ‘coix’. Tampoc no s'esmenta en aquest apartat el fet que en posició inicial de paraula en el xistaví es troba sempre [iʃ] i no [ʃ]. D'altra banda, a la p. 31, convindria afegir que la [e] paragògica de formes xistavines acabades en [r], com ara *gallinere* ‘galliner’, *entere* ‘sencer’ i *baixare* ‘baixar’, és un fenomen marcadament recessiu, en el qual es nota una evident diferència generacional, atès que aquesta vocal final solament se sent avui en boca de la gent més gran.

A la p. 31-32, respecte de les formes *filo* i *fil* < FILU, es podria afegir que a Gistaín, per ultracorrecció, existeix la forma *hilo* ‘fil de la navalla’.

Com era d'esperar de Francho Nagore, l'obra està escrita íntegrament en l'aragonès estàndard que ell mateix defensa i intenta propagar, circumstància que dóna suport a la seva causa lingüística. No obstant això, la informació hauria estat accessible a un major nombre de lingüistes si s'hagués escrit en castellà. D'altra banda, sovint manquen traduccions per al lingüista no especialitzat en dialectologia aragonesa, o, fins i tot, una presentació de dades més detallada i més explícita, la qual cosa es troba a faltar en el cas de la forma *ariya* 'fil', que figura al mapa de la p. 32.

Quant a les mostres que es faciliten de cada dialecte, l'autor s'ha esforçat per proporcionar una gamma de textos representatius de cadascuna de les zones dialectals. A part d'uns escrits moderns, s'hi inclouen també narracions antigues, que exemplifiquen i informen sobre estadis anteriors d'aquestes llengües locals (p. e. Ayerbe, 1855, p. 309). Del patrimoni personal de qui escriu aquestes línies, s'han utilitzat materials d'Ansó (p. 97-98), Parzán (p. 157-159) i Gistaín (p. 172-174), textos per als quals existeixen gravacions i que Nagore mateix s'ha pres la molèstia d'escoltar amb deteniment per tal de corregir algunes imprecisions. Nogensmenys, es troben a faltar materials propis de l'autor, que se suposa que existeixen, i que podrien haver-se aprofitat també per als propòsits d'aquesta recopilació. A més a més, encara que els productors dels textos i de les dades dialectals estaran contents de veure reconeguda la seva feina dins aquest volum, Nagore no sembla haver fet l'esforç de sol·licitar els permisos pertinents a les editorials afectades per a la reproducció d'aquests extractes (o, almenys, no ho deixa consignat en la publicació).

Les descripcions de les parles locals acaben cadascuna amb una bibliografia especialitzada corresponent a l'àrea d'estudi. L'obra hauria quedat més manejable, però, amb una llista bibliogràfica unificada, exposada al final i amb unes senzilles remissions a les obres referides dins el cos del text. A més a més, tal presentació hauria evitat redundàncies, com ara la de la p. 161, on es repeteixen en aquesta mateixa pàgina les dades bibliogràfiques d'un article de B. Mott de l'any 1991.

Comptat i debatut, ens trobem davant una aportació substancial al camp de la dialectologia aragonesa i un testimoni de tot el que s'ha fet durant els darrers 40 anys dins el marc d'aquest camp científic, malgrat les divisions polítiques internes de l'Aragó que, a vegades, han marcat aquesta llarga trajectòria. Si, d'una banda, aquesta obra de Francho Nagore dóna una impressió imprecisa de la continuïtat de l'aragonès en l'actualitat, d'una altra aconsegueix reflectir la varietat dialectal o "diatòpica", com l'anomena l'autor. A més a més, encara que per als profans en la matèria la publicació pot resultar desconcertant quant a la visió un tant esbiaixada que dóna de la realitat lingüística d'Aragó en el moment actual, hem de creure que l'obra ofereix una gran font d'informació als especialistes. Fins ara, aquest és el treball de contingut més complet, ampli i detallat entorn de la dialectologia aragonesa, en el qual cap estudiós del camp ha quedat sense menció. No dubto que rebrà l'atenció que mereix per part dels aragonesistes i que servirà per esperonar futures investigacions. Agraïm al Dr. Nagore la seva dedicació i tenacitat, per haver invertit gairebé tota la seva vida en l'exploració de l'aragonès, i desitgem el bo i millor en la lluita per la conservació, protecció, documentació i codificació d'aquesta varietat lingüística.

Brian MOTT
Universitat de Barcelona

PANĂ DINDELEGAN, Gabriela (coord.) (2010): *Gramatica de bază a limbii române*. București: Editura Univers Enciclopedic Gold, 686 p. + XVI p. + *Caiet de exerciții*, 216 p.

Les spécialistes en grammaires roumaine et romane, ainsi que les passionnés de la linguistique générale, attendaient, depuis longtemps, la publication d'un ouvrage moderne, adapté aux nouvelles connaissances dans l'interprétation des faits de langue. La parution de cette nouvelle grammaire roumaine est due, d'une part, au fait que les anciens travaux de grammaire d'orientation structuraliste (voir, par exemple, *Gramatica limbii române*, 1963, 1966 ; Iorgu Iordan, Valeria Guțu-Romalo, Alexandru Niculescu, *Structura morfologică a limbii române*, 1967 ; Valeria Guțu-Romalo, *Sintaxa limbii române*.